

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

s.hc@regeringskansliet.se

**Remissvar över betänkandet SOU 2023:62 Narkotikautredningen – Vi kan bättre!
Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus
(S2024/00085)**

Statens institutionsstyrelse (SiS) lämnar härmed synpunkter på förslagen i rubricerat betänkande.

Inledande kommentarer

SiS välkomnar utredningens förslag och bedömningar i stort. När det gäller de förslag som bygger vidare på Samsjuklighetsutredningens förslag, att regionerna får hela ansvaret för den missbruksvård som i dag bedrivs av SiS, vidhåller myndigheten dock de synpunkter som lämnats i remissvaret över Samsjuklighetsutredningens slutbetänkande (SOU 2023:5).

SiS instämmer i utredningens slutsatser att LARO¹-behandlingen behöver bli mer tillgänglig över hela Sverige och mer likvärdig vad avser kvalitet och innehåll. SiS ser dock ett behov av att det utreds närmare hur beroendet ser ut i yngre åldrar och vilket behov som finns för LARO-behandling även för en yngre målgrupp.

I övrigt har SiS följande synpunkter på förslagen och bedömningarna i betänkandet.

Avsnitt 1.5

I 6 § lagen (2006:232) om utbyte av sprutor och kanyler föreslås att det ska krävas *särskilda skäl* för att lämna ut sprutor eller kanyler till någon som inte har fyllt 18 år i. I författningskommentaren anges att det med särskilda skäl avses att bestämmelsen ska användas i undantagsfall och då det uppenbart är för barnets bästa att sprutor eller kanyler lämnas ut. SiS anser att formuleringen i författningskommentaren signalerar ett högre krav för åtgärden än vad som vanligen avses med begreppet "särskilda skäl". Enligt SiS mening stämmer alltså inte lagtexten överens med författningskommentaren. Det bör därför övervägas att se till att lagtext och kommentar bättre överensstämmer.

¹ Läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende.

Enligt SiS uppfattning skulle en sådan överensstämmelse uppnås om det i lagtexten i stället anges *synnerliga skäl*. Det är enligt SiS mening rimligt att kraven sätts så högt när det gäller möjligheten att lämna ut sprutor och kanyler till barn och att detta framgår av regleringen.

Avsnitt 15.1 och 15.2

SiS ser positivt på förslaget att regeringen ska anta ett särskilt program som omfattar en femårsperiod och som kompletterar gällande ANDTS²-strategi, för att förebygga narkotikaanvändning hos barn och unga i åldrarna 0–25 år. SiS delar utredningens bedömning att tidiga insatser för barn i riskzon är avgörande för att minska antalet barn och unga som börjar använda narkotika och för att nå mål som att alla barn ska få fullständiga skolbetyg och en meningsfull fritid. Det är även positivt att programmet föreslås innehålla ett tillgängligt föräldrastöd för fler föräldrar. SiS vill dock föra fram att anhörigas förmåga att stötta barn vid övergångar inom vården är både en riskfaktor och en skyddsfaktor. Vid vårdsamordning ställs i dag höga krav på anhöriga som i många fall inte är resursstarka eller ens tillgängliga för barnet. Huvudmännens ansvar för samordning i samband med vårdens övergångar skulle därför behöva utvecklas så att ett tydligare stöd kan erbjudas och riskerna minska.

Vad avser samordningen för barn och unga som är föremål för tvångsvård vill SiS även lyfta fram HälsoSAMS och SAMS. HälsoSAMS ger stöd för samverkan som gäller placerade barns och ungas hälsa. Stödet riktar sig till socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården. SAMS är ett stöd för samverkan mellan socialtjänsten och skolan för att placerade barns rätt till utbildning och skolgång ska säkerställas. Därtill anser SiS att regionernas utveckling av God och nära vård även behöver belysas i sammanhanget.

Avsnitt 17.3.3

Frågan om LARO-behandling är mycket aktuell för SiS eftersom antalet LARO-patienter på senare år har ökat inom den målgrupp som vårdas inom missbruksvården vid SiS. De klienter på LVM-hemmen som får LARO-behandling får sådan i tablettform (monobuprenorfin eller sublingual buprenorfin/naloxon). SiS ser indikationer på en ökad spridning av preparaten från LARO-patienter till andra klienter på LVM-hemmen. På grund av risken för spridning ser myndigheten det som angeläget att LARO-behandling till personer som befinner sig på LVM-hem inte administreras i tablettform utan på ett sätt som inte innebär samma risk för spridning. SiS saknar idag förmåga att påverka förskrivares val av LARO-preparat och tvingas därför hantera den ökande problematiken. SiS ser därför behov av att det införs ett krav på samverkan mellan ansvarig förskrivare av LARO-preparat och SiS när det gäller LARO-patienter som vårdas vid myndigheten.

Avsnitt 18.6

SiS ser positivt på förslaget att regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra nödvändiga åtgärder för att genom patientregistret kunna identifiera och följa vilka patienter som är ordinerade LARO samt vilka läkemedel som används.

² Alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter samt spel om pengar.

SiS vill i det sammanhanget särskilt framhålla att myndigheten ser problem med den mängd LARO-läkemedel som förskrivs på rekvisition. Att läkemedlen förskrivs på rekvisition leder till att det inte går att följa individ och dos i läkemedelsregistret. Detsamma gäller för individer som vårdas i den psykiatriska slutenvården där förskrivning av läkemedel sker via rekvisition. Det finns inte någon s.k. indikation i läkemedelsregistret, vilket gör att det baserat på informationen i registret inte går att utläsa om det är beroende eller smärta som har utgjort grunden för förskrivningen.

Avsnitt 20.2

SiS ställer sig positiv till att hantering av läkemedel som verkar som opioidantagonister utanför hälso- och sjukvården ska regleras i en särskild lag. Inom SiS LVM-verksamhet skulle förslaget innebära att medarbetare under alla dygnets timmar kan hantera naloxon utan en fördröjande kontakt med hälso- och sjukvårdspersonal. SiS har i dag, enligt befintlig lagstiftning, i största möjliga mån byggt upp en tillgänglighet till naloxon inom myndighetens hälso- och sjukvårdsverksamhet. Om hantering av naloxon inte ska betraktas som hälso- och sjukvård kommer myndigheten således att ha möjlighet att hantera naloxon i större utsträckning än vad som är möjligt i dag.

SiS vill dock påpeka att myndigheten ser en risk för att det uppstår tillämpningssvårigheter till följd av den föreslagna 11 § i lagen om hantering av opioidantagonister utanför hälso- och sjukvården till följd av att begreppet delegation används för läkemedelshantering enligt lagen. Detta på grund av att begreppet delegation för tankarna till legitimationsyrken.

Avsnitt 22.3.2

SiS ser positivt på förslagen om att myndigheten ges möjlighet att ta initiativ till att placerade klienter får en sammanhållen individuell vårdplan (SIP). Arbetet med SIP är viktigt för att de placerade ska ges tillgång till de vårdinsatser de behöver.

Vad avser den föreslagna lydelsen i 2 kap. 7 § andra stycket i socialtjänstlagen (2001:453) och 16 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) anser SiS dock att det bör förtydligas att den enskildes samtycke behövs även när SiS har initierat en SIP samt att det även i de fallen är kommunen tillsammans med regionen som ansvarar för upprättandet av planen.

Avsnitt 22.3.8

SiS välkomnar att frågan om möjligheten till informationsdelning mellan olika verksamhetsgrenar inom SiS utreds i särskild ordning. Som angetts i avsnittet har SiS i februari 2021 hemställt till regeringen om ändringar i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, för att möjliggöra informationsdelning mellan myndighetens verksamhetsgrenar. Hemställan föranleddes av JO:s bedömning att den hälso- och sjukvårdsverksamhet respektive socialtjänstverksamhet som SiS bedriver är två olika verksamhetsgrenar som är självständiga i förhållande till varandra i den mening som avses i OSL.³

³ JO:s beslut den 30 augusti 2019, dnr 6547–2017.

Därefter har det tillsatts flera utredningar som på olika sätt behandlar SiS grundläggande uppdrag, däribland om myndigheten ska ha ett reglerat hälso- och sjukvårdsuppdrag.⁴ I ljuset av att myndighetens uppdrag ses över anser SiS att frågan om vilka primärsekretessbestämmelser som ska gälla i SiS verksamhet samt i vilken mån informationsdelning ska kunna ske inom eventuellt olika verksamhetsgrenar inom myndigheten måste tas till förnyat övervägande. SiS välkomnar därför att frågan tas om hand i särskild ordning.

Beslut i detta ärende har fattats av rättschefen Eleonore Källstrand Nord. I den slutliga handläggningen har sektionschefen Erla Thorisdottir deltagit. Föredragande har varit juristen Clara Renman.

Eleonore Källstrand Nord

⁴ Se SOU 2023:5, SOU 2023:66 och dir. 2024:13.